

14.) verba illa Ioannis, *Non sum dignus solvere corrigiam calceamentorum eius*, de Christi humanitate Verbo unita explicant: et metaphorice quidem est satis congrua: tum quia sicut intra calcem latet pes, ita sub sacra illa humanitate Verbi divinitas delitescit; unde Isaias (c. 45.) dixit: *Vere tu es Deus absconditus, Deus Israel Salvator*; tum mirifice ad nostram intentionem; quia sicut calcem fit ex mortui animalis pelle multis percussibus concussa; ita mortalis Christi humanitas innumeris fuit percussa doloribus et permultis laboribus, imò et clavorum ictibus in Crucis ligno concussa. Sensus ergo crit, ut Verbum divinum dicat se in possessionem Gentium introducendum median⁹ eius humanitate clavis confixa, qua calcem incedebat, hoc est mediante passione corporis, et morte illius.

Possumus etiam addere tertium alium sensum ex doctissimo quodam Hebraeo Rabbinio, nomine Immani (in *Psalm. 107.*) in hunc modum vertente praedicta verba: *In iduaneam extendam chirothecam meam*: alludit sine dubio ad consuetudinem antiquam: cum enim Dux urbem aliquam obsidebat, intra civitatis moenia chirotheram mittebat, in signum quod minime ablaturus esset obsidionem, quoque eam devicisset, vel sponte illa ei se tradidisset. Ita sane Verbum divinum cum observatione super Gentilitatem possidet, ut eam sacrae suae servituti subigat, mittit in illam chirothecam suae humanitatis, passionis doloribus instar pelli chirothecae concussam, protestans minime aufereudam sibi obsidionem, quoque illa sponte, ac libere divina eius gratia suffulta, suae ditioni ac imperio se subdidit. Nominem autem chirothecae apte designari humanitatem Christi, ex duplici ratione praecipue constat: tum quod chirotheca manum cooperat; est autem Dei Filius manus Dei: unde dicebat (*Psalm. 131.*): *Emitte manum tuam de alto, et eripe me*: humanitas ergo Christi manum hanc Dei cooperiens vocat chirotheca eius erat: tum quia sicut variis unguentorum pigmentis, ut florum liquore, ambaro, vel muschio condri, quorum odoris suavitate domus repletur; ita sacra illa humanitas divinarum charismatum unguentis fuit delibuta, cuius fragrantia innumeras gentes ad se currentes pertraxit, quae cum Sponsa dicebant (*Cant. c. 1.*): *Curremus in odorem unguentorum tuorum*. Ut magis autem Propheta prosperum hoc Christi dominium, et eius excellentiam commendare, postquam dixit: *Prospera procedo*, continuo subiunxit, et regna: ubi Hebraice linguae periti acule observarunt, quod verbum Hebraicum originale, cui correspondet latinum verbum *regna*, significat *equitare*, quod apte usurpatur pro eodem quod regnare: nam qui equitat, si equitandi arte peritus sit, non solum equum ducit, quo lubet, sed omnino sibi subiectum, et quasi ad nutum habet; ita ut quod alii calcarium puncturis ab equo extorquere non

possunt, ipse suavi ac leni virgulae percussione facile ab eo obtineat. Ut ergo Propheta exprimeret, Christum Dominum fortiter et suaviter universum orbem sibi subditurum fore, strenuo equitanti illum comparat, qui equum nulla illata ei violentia sibi subiecit, regit atque gubernat; et ideo ait, *equita*, seu *regna*, quod et docuit divus Paulus (2. *Cor. 15.*) dicens: *Oportet illum regnare, donec ponat omnes inimicos sub pedibus eius*.

Propter veritatem et mansuetudinem, et iustitiam deducet te mirabiliter dextera tua.

Postquam regius Vates sermonem fecerat de regno, quod Christus Dominus per sanguinem suum in ligno Crucis adquisierat, iuxta illud (*Apoc. 3.*): *Fecisti mihi Deo regnum in sanguine tuo*; pergit nunc ad manifestandam veritatem, mansuetudinem, et iustitiam regiminis illius, quo regnum suum tuetur, atque conservat: quia non minor est virtus parare, quam paria fieri. Unde Plutarchus refert, Augustum Caesarem valde admiratum fuisse, quod Alexander post devictam Asiam, et Europam dixisset: nescio quid in reliquo vitae meae tempore facendum sit, cum iam nullum regnum restet mihi acquirendum: hanc enim sententiam Augustus Caesar his verbis labefavit: *Quia non minus opus Alexander existimasset partem gubernare imperium, quam magnum acquisisse*. Manifestat ergo Propheta in praedictis verbis heroicis Christi virtutes, quibus partem regnum semper conservat, in partem quoque primo loco commemorat veritatem, et mansuetudinem: nam ut dixit Salomon (*Prov. 20.*): *Misericordia, et veritas custodiunt Regem, et roboratur clementia thronus eius*. Bene quidem ait roborari veritate et clementia thronum Principis: nam si ille in promissis verax est, et cum miserendi occasio se offert, subditos a miseria sublevari, omnium animos in amorem suum accendit. Nulla autem strenuiter ac diligentius custodia Principis throno adhiberi potest quam amor; unde antiqui illum depinxerunt armatum et dormientem, ut significarent, secure posse dormire dilectum, cum ad eius custodiam amor assisit. Quod non obscure indicavit sponsa cum dixit (*Cant. 25.*): *Ego dormio, et cor meum vigilat*, id est: Secura sum, quod nemo me dormientem excitabit, quia Sponsus, qui est cor meum, et amor meus, vigilat in mei custodiam. Refert Seneca, Imperatorem Neronem in familiari quadam confabulatione dixisse: *Ferum tuetur Principem*; at ipse continuo respondit: *Melius fides*, id est promissa adimplere; cui si mansuetudo et clementia iungantur, mirum in modum Principem suis subditis amabilem reddunt. Quod probe novisse mihi videtur Imperator Severus: nam cum animadvertenter Mammaea eius mater, et Memmia uxor eiusdem, severum non esse, ut nomen Severi praeseferebat, dixerent illi, eximia sua mansuetudine regalem auctorita-

tem demittere, et minuire; quibus ipse respondit dignum tanto Imperatore sententiam. *Inno securiorem, et disturniorem reddo*. Cui non dissimilis est alia Antiochii Regis Macedoniae responsio, qui interrogatus quid causae esset quod in adventu severum, in senectute vero benignum se exhiberet; respondit: *Præius opus fuit regno, nunc gratia et benevolentia*: quibus verbis sapienter admodum indicavit, quod quamvis regnum armorum vi, et violentia soleat comparari, conservari vero non nisi benevolentia, et clementia. Verum tamen est, debitis temporibus iustitiae virgae manum a Principe esse admoveandum: quod ut Aegyptii significarent, pangebant, ut refert Pier. Valer. (*lib. 9.*), sceptrum, in cuius vertice quaedam erat elconia, in extremitate vero inferiori Hippopotamus. Scitum regnum denotabat; eiconia, quae pessima est, clementiam; hippopotamus animal ferocitate praeditum, rigorem: quia licet Rex mansuetudine insignis esse debeat, iustitiae virga non omnino omissa debet. In Christo autem Domino omnes has virtutes mirifice enutuisse, et praesertim cum e Crucis pendebat, nemo sanae mentis inficari poterit: adeo enim verax erat, ut David (*Psalm. 42.*) vocaverit illum non solum veracem, sed ipsam veritatem: *Emitte lucem tuam, et veritatem tuam*: nec solum fuit verax sermone, sed opere etiam. Implens pene omnia Dei promissa, et ultimo verbo in Cruce expressit dicens: *Consummatum est*. Unde Ioannes (*Apoc. 5.*) ait: *Haec dicit Amen, testis fidelis*, ac si diceret: Christus haec loquitur, quiescit Amen, et fiat, et fidelis, in adimplendis promissionibus. Mansuetudinem vero eius quis ignorat, cum tantquam agnus coram tonante se obmuterit, ut dixit Isaias (c. 53.); maxime quod tanta est Agni mansuetudo, ut interficienti se carnem, et sanguinem suum praebet in cibum. Ita Christus Dominus omnibus se in Euchari-stiam exhibuit in cibum, et potum, etiam interfecto-ribus suis (*Matt. 26*): *Accipite, et manducate, hoc est corpus meum*. Cum hac tamen tanta mansuetudine iustitiam, ut docet Principem, miscuit: nam praeter commutativam, quam in Cruce exercuit, Patri sanguinis sui pretio inestimabili condignam de toto rigore iustitiae satisfactionem exhibens, vindictivam etiam manifestavit, sacriligos templi profanatores flagello ex finitulis confecit a domo Dei eiciens, infructiferam ficum maledictione sua exsiccans, Pharisaeorum hyperisim, et sanctitatis factum acriter obtrigans, sepulchra dealbata, et Sanae germina illos vocans: *Vos ex patre diabolo estis*. Ac tandem non semel severis supplicis divinae legis praevicarios afflicti. Sed quia ut dixit divus Iacobus (c. 2.): *Superexaltat misericordia iudicium*, quoties Christus plebs, nunquam quantitas poenae adaequat magnitudinem culpae, ut non obscure significavit Isaias (c. 59.) his verbis: *Poenae nostrae responderunt nobis, quia scelera nostra nobiscum*. Pro cuius loci exacta intelligentia observandum est, duo nobis in

eo edoceri: primum est, supplicia, et laboris, quos Deus immittit, ex propriis nostris peccatis oriri: nam ut dixit Gregorius: *Nulla ei noceret adversitas, si nulli dominaretur iniquitas*. Evidentem hominem offendente Deum, nulla illum offendeat creatura; ipso autem contra Deum insurgente, omnes contra eum insurrexerunt. Unde sicut canes Actaeonis, ut refert Ovidius (*Metamorph. 3.*) cervi pelle indutum videntes, in illum acriter irruerunt, et in frustra conciderunt, ita creaturas videntes hominem, cui antea subdebant, deformi peccati pelle indutum, debitam ei servitorem, et subiectionem denegantes, acerrime illum invaserunt, variis miseris, et acerrimis eum opprimentes. Confirmant hanc veritatem verba David (*Psalm. 35*): *Propter iniquitatem corripuisti hominem*, et quae sequuntur, non minus eandem corroborant: nam ubi nostra Vulgata legit: *Et transire fecisti sicut aranea animam eius*, D. Hier. iuxta Originalem Hebraeum verit: *Evanesce fecisti, vel dissolvisti quasi tinea animam eius*; quasi diceret: sicut tinea, quae corrodit lignum, ex ipso nascitur, ita supplicia, ac labores quos peccator susinet, ex propriis eius peccatis ortum habent. Secundum in praedictis verbis observatio dignum est, quod cum dicit, *peccata nostra responderunt nobis*, ubi peccata intelligit poenas peccatis debitas (licet Rufinus existimet Prophetam usurpare metaphoram agrorum, de quibus solemus dicere vulgari sermone loquentes, acer ligni respondet, vel refert tantam quantitate frumenti, pro tanta in eo seminata, quam phrasim redolent verba Virgilli (1. *Georg.*)

Ille seges demum votis respondet avari Agricola, etc.

Unde sensus erit, quod sicut feracis agri abundantiores sunt fructus, quam semina; ita poenae respondentes peccatis maiores esse solent, quam eorum voluptas fuerit. Mihi tamen verba illa videtur explicanda per metaphoram Echo, de qua (*Sapientiae. 17.*): *Resonans de altissimis montibus Echo: deficientes faciebat illos praeter timore*. Sicut enim vox Echo non respondet integra, sed contracta (nam ex verbo non nisi unam, vel alteram syllabam refert), ita poenae ac labores praeterquam ex peccatis ipsis proficiuntur, sicut vox Echo a vociferante praecipue tunc habet, nunquam respondente plene, et adaequate magnitudinis peccatorum. Quod adeo verum est, ut non solum in hac vita, sed et in futura, licet Deus praemiet ultra condignum, citra condignum tamen semper puniat, ut loquuntur Scholastici Theologi. Cum igitur in Christo adeo emicuerit veritas, mansuetudo, et iustitia; manifeste constat, his virtutibus, quae bonum Principem daceant, cumulatissimum fuisse.

Sagittae tunc acutae, populi sub te cadent,
in corda inimicorum Regis.

Quamvis apud deceptam Gentilitatem multiplex vigeret modus proprios Deos depingendi iuxta varias diversorum nationum praedominantes affectiones: Laedaeomii enim illos depingebant armatos, quae potentiae suae armis omnia subdebant: Assyrii compedibus ligatos, ne fugerent a se: Phoenices auro, et argento plenis crumenis et cingulo pendentes, quia auro dicebant omnia dominari: Pecuniae enim obediunt omnia; nihilominus tamen in depingendis tribus diis, Cupidino, Iove, et Apolline, concors fuit omnium sententia, dum illos omnes cum arcu, et sagittis depinxerunt: Cupidinem quidem, quia amoris; Iovem, quia iudicis; Apollinem, quia eloquentiae sagittis mortalium corda feriabant. His praecibatis divinus Sponsus Christus Dominus in throno Crucis sedens videtur mihi hoc tripliciter sagittarum genere inter strenuissimi iaculatoris hominum corda transfingere. Arcus eius Crucis est, vel brachia illius in Cruce extensa, ut per Davidem (Psal. 17.) ipse praedixerat: *Posuisti ut arcum aereum brachia mea*; inde nudus velut caelestis Cupido arcum suum tendit, et in eo paravit, non ut olim, sagittas mortis, sed vitae, sed benevolentiae, sed amicitiae, et charitatis, quibus Sponsa percussa dicit (Cant. 2.): *Amore languo*, vel ut alii ex Hebraeo vertunt: *Vulnerata sum charitate*. Sed enims, quae eo, cor etsi aeneum non vulnerent sagittae tam ardentis amoris, ut qui auctor vitae erat, mortem sustineret ad hoc ut vitam nobis donaret? Possumus etiam dicere eum D. Hieronymo, per has sagittas intelligi sacros Apostolos, iuxta illud (Psal. 126.): *Sicut sagittae in manu potentis, ita filii excussorum*: has enim sagittas Christus Dominus ex pharetra divini sui amoris extrahens, in mundum misit, ut prava, et pravae dissiparent, iuxta illud (Psal. 15.): *Misit sagittas suas, et dissipavit eos*. Ex Cruce etiam Christus Dominus velut divinus Iupiter, qui iuvans pater interpretatur, potentiae suae sagittis non homines, ut illo, sed hominum peccata confodit: sicut enim Marco Manilio id referente, Alco peritissimus sagittarum iaculator, cum ingentem colubrum invasisset in silva filium quemdam suum, quem ad venandum secum duxerat, et undequaque cingentem corpus eius cum ingenti vitae illius discrimine cerneret, paternam pietate commotus arcum tetendit, impulsunque sagittae tam singulari arte, et industria attemperavit, ut colubrum transfingens, et illum interficiens, filium indemnem omnino reliquerit; et addidit Marcus Manilius, *Mirabile fuisse hoc opus; sed ars erat esse potrem*. Ita Christus Dominus videns peccatores peccati colubro undique eos circumdando oppressos, quamvis revera posset illos ardentibus irae suae sagittis interimere, et in inferni barathrum detrudere, taliter tamen has sagittas temperat, ut eorum malitia non eos evertat: *Ars enim erat esse patrem*:

ut et David (Psal. 102.) dixit: *Quonodo miseretur pater filiorum, misertus est Dominus timentibus se*. Tandem velut divinus Apollo, Christus Dominus tam in terra dogens, quam in caelo regnans, verbis suis velut sagittis acutissimis corda hominum penetravit, quia sermo Dei penetrabilis est omni gladio ancipiti: solo uno verbo: *Venite post me, et faciam vos fieri piscatores hominum*, Apostolos ad se pertraxit, et Principes Ecclesiae constituit, et postea ex empyreo caelo clamans: *Saulo Saulo, quid me persequeris*, ex lupo rapaci, et immani in mansuetum agnum convertit, et Ecclesiae infestissimo persecutore, clarissimum gentium doctorem effecit. Ad haec igitur omnia sagittarum genera respiciens Propheta, dixit (Psal. 44.): *Sagittae tuae acutae, populi sub te cadent, in corda inimicorum*; quasi dicat: mira illarum sagittarum virtute omnium corda transfixa tuae ditioni subdantar, teque ut Regem suum adorant: eadem enim pro adorare frequenter in sacra Scriptura usurpatur. Unde de Abigail ait (2. Reg. 25.): *Et cecidit ad pedes eius*, et de Thecnic (2. Reg. 14.): *Cecidit coram eo super terram, et adoravit*.

Sedes tua Deus in saeculum saeculi, virga directionis, virga regni tui.

Eccoe insignem locum ad probandam divinitatis huius Sponsi divinitatem, cum regius Propheta vocet illum Deum, eius locum in Originali hebraeo est, *Tetragrammaton*, quod soli Deo, ipsis Iudaeis attestantibus, convenit. Et hoc ipsi, ut frequenter consueverunt, velint hoc testimonium eludere, legentes, *Sedes tua Dei in saeculum saeculi*, praeterquam pugnans haec lectio cum communi omnium Patrum intelligentia, satis est viro catholico, quod hoc testimonio utitur D. Paulus (ad Hebraeos 1.) ad comprobendam Christi divinitatem. Hinc ergo est, quod cum Christus sit Deus aeternus, aeternum etiam debet esse regnum; et ideo ait Propheta (Psal. 44.): *Sedes tua Deus in saeculum saeculi*. Deinde hoc est discrimen inter regnum aliorum principum, et regnum Christi, quod illud est labile, et caducum, hoc firmum, et in aeternum duraturum: unde David (Psal. 144.) cecinit: *Regnum tuum regnum omnium saeculorum, et dominatio tua in omni generatione, et generatione*. Huius autem discriminis causam duplicem praecipue arbitror assignari posse, desumptam ex verbis ipsius David, quorum expositioni nunc insistimus. Prima, quia cum regnum hoc non sit puri hominis, sed Dei viri, seu hominis Dei, *Sedes tua Deus*, certe ab aeternitate, quod habet ipse per essentiam, regnum hominis mutuat aeternitatem per participationem.

Secunda ratio venanda est ex diversitate fundamenti utriusque huius regni: firmitas enim et diuturnitas aedificii maxime dependet ex conditione fundamenti. Regna temporalia futuri, et infirmo fundamento nituntur: cooperunt enim fundari quaedam in tyran-

nide, quaedam in insatiabili auri cupiditate, quaedam tandem in ambitione, et inanis gloriae desiderio; et cum haec omnia fundamenta vana sint, facile superaedificata eis regna evanescent, et in ventum resolvuntur, ut testatur Daniel (c. 7.), et Zacharias (c. 6.): quibus quatuor monarchiae per visionem ostensae et sub figura quatuor equorum dictum est: *Hi sunt quatuor venti*, quibus manifeste miram eorum caducitatem expressit. At regnum Christi Domini, cum non in tyrannide fundetur, non in cupiditate, et ambitione, sed in virga directionis, hoc est in iustitia, quae valde conservat regna (nam ubi Vulgata nostra legit, *Iustitia, et iudicium correctio sedis eius*, Carpensis vertit: *iustitia, et aequitas fulera, vel firmamentum eius*), nec non in sanctitate, in mansuetudine, in vitae integritate, ac tandem in profuso sanguine suo, quae firmissima, et incorruptibilia fundamenta sunt, firmissimo, et incorruptibili fundamento erectum est, ut Daniel (c. 7.) praedixerat: *Potestas eius potestas aeterna, quae non praeteribit, et regnum eius non corrumpetur*. Ad quod manifestandum ait Propheta (Psal. 96.): *Sedes tua Deus in saeculum saeculi, virga directionis, virga regni tui*. Sed quia in superioribus non semel ostendimus Christum Dominum a signo regnasse, non incongrue dicemus virgam hanc Crucem esse, instar sceptri Christi Regis, per illud Assueri, quod Esther osculata fuit, et illud quod Iacob moribundus adoravit, adamussum praefigurati, cuius meminit D. Paulus (ad Hebraeos 11.) scribens, D. Chryst. (*hom. de Cruce*) vocat illam, *insigne regale*. Hoc ergo scepro, et virga Christus Dominus tyrannorum regum scepra contrivit, mundum devicit, peccatum fugavit, et inferni seras confregit. Sicut enim olim Moyses prodigioso illo scepro, seu virga, quam manu gestabat, ut prorox populi Hebraei, insignia prodigia patravit, submersit Aegyptios, ditavit Israelitas, aquas convertit in sanguinem, petram velut fontem scaturire fecit; non dissimiliter Christus Dominus prodigiosa Crucis virga mira portentosa ostentavit, visibiles, et invisibiles inimicos profligavit, caelestibus charismatibus animos loquenter, dulces voluptatum aquas in sanguinem, et dolorem poenitentiae convertit, inundantem laerymarum fontem ex saxeis cordibus eruit, peccatorum remissionem praebet, satisfactionem pro culpis nostris exhibet; ac demum caelestis Hierusalem portas aperit. Arbitror etiam propterea Davidem vocare Crucem virgam directionis, seu, ut verit D. Ambr. virgam rectitudinis, seu rectam quae obliquitatem nescit, ut significet quod quemadmodum sceptrum illud Moysis nunc apparebat in forma colubri formidolosi, et timorem incutientis, nunc sub figura virgae, et baculi ad requiem deservientis (Aegyptius enim coluber fuit illos infestans, Israelitis vero baculus levaminis, et consolationis, illos recreans quadam veluti utens distributivae iustitiae rectitudine), ita Christus Dominus Crucis virga inimicos conterit, a-

CARTHAGENA DE SS. TRINIT. CHRIST. DOM. — Vol. IV. P. II.

micos consolatur, peccatores excreuat, inultos recreat, et demulcet. Unde D. Basilius (*sup. Psal. 44.*) *Virga tua, virga directionis*, ait: *Correctrice, et iudex est virga Dei in castigando, recta, et non obliqua inducit iudicia*: unde et rectitudinis virga, virga regni ipsius dicta est. *Si enim dereliquerint filii eius legem meam, et in iudiciis meis non ambulerint, visitabo in virga iniquitates eorum*. *Vides iustum Dei iudicium, quo non in quolibet, sed in peccatores utitur*. *Haec autem et consolationis virga nominatur*: *Virga enim tua, et baculus tuus ipsa me consolata sunt*: haec et contritionis virga est: *Reges enim ipsos in virga ferrea, et tanquam vas figuli confringes eos*. His persimilia sunt, quae scribit Incoignitus (*in commentariis Psalms*), dum ait: *Regimen tuum est ad dirigendos subditos, non ad opprimendum, vel est virga directionis, uniuersisque tribuens secundum merita, bonis praemia, et tormenta malis*. Nemo ergo sibi de misericordia Christi multum blandiatur, quia virga directionis est ei: sic namque alios regit, ut alios conerit. Ut de iuvene quodam Regem testatur Virgilius (*libro 6. Aeneidos*):

Ille vides pura iuvenis qui nititur hasta.

Et Borosus refert (*libro quinto*), Noe quando pronepote suum in Italia Regem creavit, loco sceptri et insignis regalis, hastam dedisse, et hinc vocatus fuit Corotus, quod, ut tradit Macrobius interpretatur, *Non hasta ornatus*. Et inde ortum habuit, quod Romani viros illustres Republicae gubernacula tenentes, *Quirites* vocabant. Immo haec ratione, si credimus Ovidio (*secundo Fastorum*), Romulus primus Romae fundator Quirinus fuit appellatus. Unde consuetudine introductum fuit apud eosdem Romanos, ut Plinius (*lib. 7. cap. 28.*), et Marcus Varro (*de Gente populi Romani*) commemorant, ut illi, qui in bello propria manu hostem interemissent, in praemium hasta daretur, tanquam ingenui, ac generosi animi insigne. Cum ergo Christus Dominus in deserti palestra, fortissimum et humano generi infestissimum hostem gloriose deiecisset, aeternus Pater non solum hastam, sed et sceptrum Crucis regale ei tribuit, quod David hoc loco virgam directionis appellavit.

Dilexisti iustitiam, et odisti iniquitatem, propterea unxit te Deus, Deus tuus, oleo iustitiae praecursoribus tuis.

Prosequitur Regis Vates Regis Christi commendationem a iustitia et aequitate, quam ait in eo manifestasse, quod iustum amore, impium odio prosequatur. Praevidetur hoc Isaias enim dixit (c. 17.): *Butyrum, et mel comedet, ut scilicet reprobare natum, et eligere bonum*: quid enim est, agere bonum, nisi iustum eligere? et quid reprobare natum, nisi impium odio habere. Alque in hoc sensu videtur mihi posse intelligi verba illa, *Cum sancto sanctus eris, et cum*

perverso perverteris. Sicut enim in naturalibus experientia comperit est, speculum lalem reddere figuram, qualis influentis est, si pulchra pulchram; si turpis turpem; si placida placidam; si indignans indignantem: ita etiam in supernaturalibus accidit. Christus Dominus inquantum Deus, Patris fulgentissimum speculum est, ut Sapiens (Sap. 7) ait: *Candor est lucis aeternae, et speculum sine macula Dei maiestatis*; tamen quatenus homo, speculum etiam est hominum. Nam licet verum sit, quod sicut in crystallino vitro, nisi lumine retro sit delinitum, propriam faciem intueri non possumus, ita nec ante carnem a Verbo assumptam, in illo tanquam in speculo intueri nos poteramus: lucem enim habitabat inaccessibilem; tamen postquam carnis bitumine fuit delibutum, iam non solum Patris, sed et hominum speculum est, in quod influentes mores nostros componere possumus. Unde fit, quod qualis animae facies est, tale se praebet: si benevola et amicabile, benevolam, et amicabilem se reddit; si vero ingrata, iratum et indignans se exhibet. Atque hoc est, quod Propheta (Psal. 17.) ait: *Cum sancto sanctus eris, et cum perverse perverteris*, per quae illa alia explicantur proposita verba (Psal. 43.): *Dilexisti iustitiam, et odisti iniquitatem*. Cuius dilectionis causam reddidit, quia prius Pater unxerat illum: *Propterea unxit te Deus, Deus tuus oleo laetitiae prae consortibus tuis*. Inter Hebraeos duo hominum genera ungebantur, Reges et Sacerdotes, ut habetur (Exodi trigesimo et tertio Regum primo): et ut quibusdam doctoribus placeat, etiam Prophetas, ut colligi videtur ex illo (3. Regum 19.): *Elisaeum autem filium Saphat unxit propheta*: hi enim ungebantur tanquam personae Deo consecratae, quibus nemini nocere licebat, iuxta illud (Psal. 134.): *Nolite tangere Christos meos*. Ungebantur autem oleo, quod misericordiae symbolum est: tum ut agnoscerent, non ex iustitia per merita eorum, sed ex pura Dei misericordia dignitate regia, aut sacerdotali, vel Spiritu prophetico donatos fuisse: tum ut intelligerent, debere se circa alios misericordes, et benignos exhibere. Cum ergo Christus Dominus summus Propheta, summus Sacerdos, et supremus omnium Regum Rex sit, dubium non est, quin multiplici a Patre fuerit unctione delibutus. D. Athanasius (serm. 2. cont. Arr.), et sanctus Ioannes Damascenus (lib. 4. fidei c. 6.) atque Ioannes Christum Dominum gratia unionis hypostaticae, quando *Verbum caro factum est*. Divus Gregorius Papa (lib. 9. epist. epist. 61.) explicat, unctum fuisse, quatenus ex purissimis sanguinibus beatissimae Virginis Spiritus sancti operatione conceptus fuit. D. tamen Chrysostomus (ho. 1. sup. ep. ad Ro.), et Bernardus (ser. 1. in e. Ievanii) unctionem referunt ad gratiam habitalem, variaque Spiritus sancti charismata, quae Christi anima recepit, cum ad divinam hypostasim fuit assumpta. Unde cum triplici hac spiritali unctione, ab his

Patribus assignata, Christus Dominus fuisse unctus, non opus ei erat externa, et materiali aliqua unctione deliniri: quavis et haec non mihi videatur deuisse, cum proprio sanguine in Cruce inunctus fuerit, haec enim decebat eum: nam ut Rabbi Salomon observavit, unctio, qua summus Sacerdos ungebatur, fiebat hoc signo X, quod propriam Crucis figuram refert: quo etiam signo alii dicunt solitos reges inungi. Unctionem hanc Christi Domini pro proprium sanguinem adumbratam video in unctione Davidis facta per Samuelem, quae in eo valde diversa fuit ab unctione, qua unxerat Saulem, qui, ut habetur (1. Reg.), oleo unxit eum, quod erat in fictili vase, quod sacer Textus vocat *lentiscium olei*; Davidem vero unxit oleo, quod in corneo vase asservabatur: quae vasorum diversitas significabat, regnum Saulis, ut vas fictile, confringendum, Davidis vero velut cornu, diturnum fore. Quia ergo regnum Christi in aeternum permansurum erat iuxta illud Angeli Gabriellus (Luc. 1.): *Et regni eius non erit finis*, apte per unctionem, et regnum eius unctio et regnum Christi designata fuere. Non solum autem unctionem olim usus viguit ad ungendos Sacerdotes, Reges, et Prophetas; nam etiam adhibebantur, tum, ut adnotavit divus Hieronymus (in Daniel. 10.), in diebus festivis; et praecipue in convivii, ut ex unctione Magdalene, in domo Pharisaei, et ex querela Christi adversus illum, quod non unxisset eum; nec non ex carmine illo Plauti,

I hac intro, ubi sit tibi lapide vinctibus
vino et unguento.

Satis aperte constat; tum etiam adhibebantur in symbolum fortitudinis et ad exercitium illius, ut non obscure colligitur primo ex illo (Reg. 8.): *Ibi abiectus est clypeus fortium, clypeus Saul, quasi non esset unctus oleo*. Solebant enim clypei quodam oleo resinoso inungi, ut inimicorum tela prolecta facile laberentur. Secundo et ex antiquo more Iudaeorum, qui se oleo ungebant, ne ab adversario facile apprehendi possent. Christus ergo Dominus propter hanc etiam duplicem rationem oleo sui sanguinis in Cruce fuit inunctus, tum in signum alacritatis et laetitiae, ut laetari solent sponsi in die sponsationis suae: unde Sponsa diem passionis Christi vocavit diem laetitiae cordis sui; tum etiam in symbolum eximiae illius fortitudinis, quam in palestra Calvariae, irruens in illos tres potentissimos hostes, mortem, peccatum, et daemonem, et illos interficiens, ostendit. Ac tandem, quod addit Propheta, unctum fuisse *Præ consortibus suis*, explicat gratiam capitis, qua Christus omnes alios spiritalis unctionis participes longe antecellebat.

Myrrha, et gutta, et casia a vestimentis tuis, a domibus eburneis: ex quibus delectaverunt te filiae regum in honore tuo.

Cum regius Propheta ex professo intendat nuptias Christi Domini stylo prosequi, silentio miime praetermittit ornatum vestimentorum Sponsi. Verum antequam ad verba haec elucidanda calamus admoveam, pulchram, et ingeniosam eorum expositionem apponam, quam ex Nicolao de Lyra refert Incongnitus (in commentario huius loci) in haec verba: *Myrrha, et gutta, et casia. Per istas species aromaticas, intellige aromata, quae sanctas mulieres emerunt ad ungendum corpus Domini, quia de talibus speciebus erant confecta, et quia corpus Dominicum erat quasi vestimentum divinitatis, ut dicitur Philipp. 2. Habitu inventus ut homo: ideo subditur: A vestimentis tuis, quod dicitur in plurali propter diversas corporis partes. A domibus eburneis. Domus eburnea fuerunt pyzides factae de ebore, vel de alabastro, et est simile ebore, in quibus illa aromata erant reposita, sicut in domibus suis. Ex quibus delectaverunt te: quia devotio illarum mulierum fuit accepta Christo, licet non unxerint eum in sepulchro, iam enim resurrexerat. Filiae Regum. Inter illas enim mulieres fuerunt Maria Iacobi, et Salome, quae fuerunt sorores Virginis Mariae ex parte matris, de qua certum est, quod descendit de stirpe David, et altiarum regum a David descendit. Et simile est de suis sororibus; ideo dicitur hic: Filiae regum in honore tuo, quia illam unctionem facere voluerunt ad Christi honorem; haec ille. Sed iam ad nostram explanationem accedentes, praemitto, proposita verba de Christo Domino e Cruce pendente explicari a Didymo (in Psal. 44.), et Hesychio (ibidem). Postquam Propheta in superioribus egerat de insignibus Christi regalibus, nunc agit de ornamentis, et insignibus nuptialibus. Ternas refertur in sacris literis fecisse nuptias Patrem Filio suo. Primae fuerunt, quando *Verbum caro factum est*, de quo Christus apud Matthaeum (Matt. 27): *Simile est regnum caelorum homini Regi, qui fecit nuptias Filio suo*: secundae in die Ephiphaniae, de quibus Ecclesia catholica canit: *Ho die caelesti Sponso iuncta est Ecclesia*: tertiae tandem fuerunt in Cruce, ubi matrimonium fuit consummatum; et de his Ioannes (Apoc. 2.) dicit: *Venerunt nuptiae Agni, et Sponsa ornabit se*. Cum autem nuptiae istae fuerint spirituales, non sunt quaerenda in Sponso materialia ornamenta, sed spiritualia. Scio divum Augustinum, Hieronymum (super Psal. 24.) et Gregorium (lib. 25. Moral. cap. 25.) per Christi vestimenta intelligere iustos, iuxta illud Isaiae: *Vivo ego, dicit Dominus, his omnibus velut ornamento vestieris*. Haec vestimenta propter virtutis fragrantiam sunt odorifera, illo quidem odore, de quo divus Paulus (2. Cor. 2.): *Bonus odor Christi sumus*. Tamen nostrae intentioni inservientes, duplicem ei congruam expositionem adhibebimus. Primam tradunt Basilium (Psal. 44.), et*

Euthymius (ibidem); nec non divus Hieronymus (ibidem), assertores, per vestimenta Christi intelligi sacram Christi humanitatem, quae, velut habitu amictus, incedebat, iuxta illud divi Pauli (Philip. 2.): *Habitu inventus ut homo*. Sicut enim vestimento operitur caro; ita humanitate, velut veste, divinitas tegebatur. Haec vestis in Cruce purpurea fuit instar regiae chlamydis, ob ruborem sanguinis, sacrum illud corpus inundantis: unde Ioannes (Apoc. 19.) dicit: *Vestitus erat veste aspersa sanguine, et vocabatur nomen eius Verbum Dei*. Atque in huius figura praecipit Deus olim, ut summus Sacerdos Aaron purpura indueretur, ut habetur (Exod. 28. et 29.); immo et quod vestimenta eius sanguine aspergerentur, ut (eodem libro c. 29.) legimus. Ex hac veste purpurea tanta prodiit suavitalis fragrantia, ut allectae pleraque virgines, insignesque aliae feminae, de quibus ait Propheta (Psal. 44.): *A domibus eburneis, ex quibus delectaverunt te filiae regum*, ex regia prosapia ortae, ut Catharina Alexandriae Regis filia; Ursula Regis Britanniae; Margarita, nec non Elisabeth Regis Ungariae, et aliae permultae, quas longum esset recensere. A domibus eburneis, hoc est regia palatia laenauribus eburneis ornata contententes, ad Christum confluerunt, iuxta illud (Canticorum 2.): *Curremus in odoribus unguentorum tuorum*. Secunda expositio non minus nostro argumentum consentanea est, quae Christi vestimenta pretiosa inanimabilibus oculis animi detestatur, ac virtutes esse docet, haec enim phrasi utilis sacra Scriptura: nam explicare voluerunt ad Christi honorem; haec ille. Sed iam ad nostram explanationem accedentes, praemitto, proposita verba de Christo Domino e Cruce pendente explicari a Didymo (in Psal. 44.), et Hesychio (ibidem). Postquam Propheta in superioribus egerat de insignibus Christi regalibus, nunc agit de ornamentis, et insignibus nuptialibus. Ternas refertur in sacris literis fecisse nuptias Patrem Filio suo. Primae fuerunt, quando *Verbum caro factum est*, de quo Christus apud Matthaeum (Matt. 27): *Simile est regnum caelorum homini Regi, qui fecit nuptias Filio suo*: secundae in die Ephiphaniae, de quibus Ecclesia catholica canit: *Ho die caelesti Sponso iuncta est Ecclesia*: tertiae tandem fuerunt in Cruce, ubi matrimonium fuit consummatum; et de his Ioannes (Apoc. 2.) dicit: *Venerunt nuptiae Agni, et Sponsa ornabit se*. Cum autem nuptiae istae fuerint spirituales, non sunt quaerenda in Sponso materialia ornamenta, sed spiritualia. Scio divum Augustinum, Hieronymum (super Psal. 24.) et Gregorium (lib. 25. Moral. cap. 25.) per Christi vestimenta intelligere iustos, iuxta illud Isaiae: *Vivo ego, dicit Dominus, his omnibus velut ornamento vestieris*. Haec vestimenta propter virtutis fragrantiam sunt odorifera, illo quidem odore, de quo divus Paulus (2. Cor. 2.): *Bonus odor Christi sumus*. Tamen nostrae intentioni inservientes, duplicem ei congruam expositionem adhibebimus. Primam tradunt Basilium (Psal. 44.), et

quale erat, crucifigere Deum suum, a Patre ensem postulans (Luc. 23.): *Pater, dimitte illis, quia nesciunt quid faciunt.* Verum hoc loco minimo silentio praeteribo, quod tradit Episcopus Christopholanus (in Psal. 44.). Reverti, myrrhae esse quandam parvam arborem aromaticam, quae nascitur in Arabia, quae agitata a ventis contrariis, Aquilone, et Austro, emittit sudorem pretiosissimum; sed quia ille est in parva quantitate, ut copiosior effluat, agricolae vulnerant arborem, incidentes eam in latere trunci, quod tamen fit mense Martii; et uterque liquor dicitur myrrha prima. Ad huius ergo arboris similitudinem tam Christus, quam eius passio dicitur myrrha prima, et electa: nam in mense Martii Christus fuit variis ventorum turbinihus agitatus, hoc est Iudaeis, et Gentilibus; et in horto primo emisit sudorem sanguinis, postea per flagella, et clavos, ac demum per vulnus lateris incisus sanguinem copiosum profudit, cuius virtutem recepitam et repositam in domibus eburneis, et capsis sacramentorum, iugiter Ecclesia sibi usurpat, educens ex eis unguentum ex myrrha, et casia, et gutta passionis Christi confectum, ad sanandas omnes infirmitates, et vulnera peccatorum: hisque unguentis Christus valde delectatur, propter reconciliatorem fideliem. Quod autem David addit: *A domibus eburneis, ex quibus delectaverunt te filiae regum in honore tuo, divus Gregorius (lib. 35. Moralium cap. 23.) legit: A gradibus eburneis.* Hieronymus tamen refellit hanc versionem, unde ipse vertit: *A palatris, vel templis elephantinis.* Alii vero cum Aquila legunt: *A templis dentium,* quia ebur est elephantis dens. Atque hanc lectionem secutus Eusebius hic relatus ab Aquileiense Patriarcha (in sua catena Psal.), ait: *Templa hoc loco dictae sunt Ecclesiae Sponsae, et animae Christo addictae. At secundum reliquos interpretes templa eius, seu domus elephantina dicuntur, propterea quod ex elephantis animali mortuo ornamenta consequuntur; et qui in Ecclesia clari, et ornati habentur, non aliter splendent nisi ex Apostoli sententia, mortua reddiderint membra, quae sunt super terram; haec ille. Rufinus intelligens per domos eburnas Apostolos, quia Dominus habitabat in eis, et quia eburnei erant, propter fortitudinem, et vitae candorem, aliam pulchram adhibet expositionem in haec verba: *Ex quibus delectaverunt te filiae Regum in honore tuo: ac si diceret: Propter haec ornamenta placentur tibi Ecclesiae singulae, quarum patres et rectores eas genuerunt fonte baptismatis in honore non suo, sed tuo. Ad hoc sacramentum pertinet quod scriptum est in lege: si mortuus fuerit frater, accipiat uxorem frater eius, et suscitet semen fratris sui. Mortuus est Christus, absentavit se corpore; susceperunt fratres illius uxorem eius Ecclesiam, praedicatione Evangelii filios generari non per se ipsos, sed per Evangelium propter nomen fratris: In Christo Iesu (inquit Paulus) per Evangelium ego vos generavi: itaque suscitantes propter no-**

men fratris semen fratri suo, quotquot genuerunt; non Paulinos, non Petrinus, sed Christianos nominaverunt; hoc est in honore tuo, quia non quaesierunt honorem suum, sed tuum; haec Rufinus tam sapienter, quam eloquenter.

Adstitit Regina a dextris tuis in vestitu deaurato, circumdata varietate.

Refert Lucianus (in Herodot.), quod cum in ludis Olympicis propositum fuisset praecium pictori, qui pulchriorem in medium protulisset imaginem, palmam tulit celebris, ac insignis pictor Aelius, qui pulchre, et artificiosae in quadam tabula nuptias Alexandri Magni cum Roxane filia regis Darii describerat. Depinxit mira colorum varietate, ac vivacitate in latere uno Alexandrum pulchrum iuvenem, purpurea chlamyde indutum, coronam manu porrigentem Roxanae sponsae suae, quae ab altero latere aderat summa venustate, et modestia singulari ornata. Non longe ab eis thalamum descripsit, aureis cortinis ab eo pendentibus: ante eos sedebat Hygneus, quem nuptiarum Deum antiqui fingebant, accensam lucernam in manu tenens. Utrumque sponsum circumdabant varii Cupidines ridentes, inter quos a tergo Sponsae Roxanae aderat unus, qui clanculum quoda subtilitate ornamenta capitis ab ea detrahebat, et subridens Alexandro ea ostendebat, et alter intra purpuram regis iacebat, illum impellens in locum, ubi Sponsa sedebat. Haec, et alia huius generis singulari artificio depinxit Aelius. Sed maiori sine dubio, et excellentiori describit regius Vates celebres illas nuptias divini Sponsi Christi Domini cum electa Sponsa Ecclesia catholica. Huc usque depinxerat praeclaras animi dotes Sponsi, nec non pretiosa eius vestimenta; nunc vero describit Sponsam regio amictu indutam, et coronam ex manu Sponsi accipientem, et idcirco ait: *Adstitit Regina a dextris tuis in vestitu deaurato.* Quidam Interpretes continentibus ultima verba praecedentis versiculi cum prioribus istius, vertunt in hunc modum: *Inter honorabiles tuas, et speciosas puellas adstitit Regina, etc.* Quae lectio videtur aludere ad id, quod sacrae literae referunt de rege Assuero, qui inter honoratissimas, et pulcherrimas feminas solam Esther in sponsam sibi accepit, et ad regium solium, et coronam evexit. Sanctus Hieronymus aliter vertit: *Stetit coniux in dextera tua, in vestitu deaurato, diversimode Interpretes legunt. Paraphrastes Chaldaeus: In orizo Ophir; Symmachus, In massa, vel pondere; alii, In auro optimo; alii, In massa vel pondere Ophir: quae omnia eo tendunt, ut expriment aurum illud, ex quo contexta erat vestis sponsae, esse praecellissimum et probatissimum. Aurum autem, quia excellentissimum omnium virutum charitatem designat, quae praecipue induit Ecclesia catholica Christi Sponsa, Christum eius Sponsum imitans, qui tanto eam prosecutus est amore, ut Paulus*

(ad Eph. 5.) dicit: *Christus dilexit Ecclesiam, et seipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret.* Sed praeter inhaerentem Sponsae charitatem, alii etiam erat ornamentis decorata. Nam si uxor Phlioni dixit, ut refert Philo: *Sufficiens ornamentum mihi est mariti virtus; potiori id iure dicere poterit Ecclesia catholica de Christi Sponsi sui virtutibus, et meritis: sicut enim olim pulchrae feminae ornabantur rubicundis Absalonis capillis, quos ipse singulis annis caesariem tendens ducentis siclis pondere publico ponderabat, ut habetur (2. Regum 13.); ita Ecclesia catholica, et quae libet anima Christi Sponsa virtutibus, et meritis Sponsi sui mirum in modum exornatur. Quod agnoscens D. Paulus (Gal. 3.) dixit: *Quotquot baptizati estis, Christum induistis.* Ait autem Propheta: *Adstitit a dextris tuis, quia ex dextero latere Christi in Cruce post mortem lancea perforati egressa est Ecclesia, ut in Eva ex latere Adae formata tanquam in figura contemplatus est D. Paulus, dicens (ad Eph. 5.): Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, et Ecclesia.* Est autem observatione dignum, quod sicut divinus Sponsus Christus Dominus ex thalamo virginali hortum duxit: *Ubi est, qui natus est Rex?* ita etiam divina Sponsa Ecclesia catholica ex latere Christi profuit Regina, qui regio diademate redimita. Quod non obscure Sponsus significavit, cum ei dixit (Cant. 4.): *Emissiones tuae Paradisus malorum puniceorum; vel, ut vertit Genebrardus (in Psal. 44.): Propagines tuae viridarum malorum granatorum.* Cum enim mala granata coronas in vertice habeant, comparans Sponsus Sponsam malis granatis, significare voluit, quod sicut haec coronata nascuntur ex innata virtute ipsius arboris, a qua procedunt, ita etiam Ecclesia catholica eius Sponsa profuit ex latere Christi regia corona insignita. Cum enim Christus in Cruce, velut malum granatum, coronatus penderet, consequens erat, ut Ecclesia, velut parvis, vel fructus eius, coronata prodiret: et sicut ille Rex, ita et ipsa Regina vocaretur, ut Isaias (c. 6.) praedixerat: *Vocabitur tibi nomen novum quod os Domini nominabit, et eris corona gloria in manu Domini.* Nomen hoc novum fuit nomen Reginae, quod Ecclesia catholica non habuit quousque os Christi Dominum illud ei indidit, saepe repetens (Matt. 13.): *Simile est regnum colorum, etc.* Sed minime praeteribo, quod nostrae intentioni valde inseruit, quod ubi nostra Vulgata legit, *Quod os Domini nominabit, alii ex Hebraeo vertunt, Quod os Domini perforabit, vel excavabit.* Quibus verbis aperte ostendit Propheta, Christum Dominum Sponsae acquisivisse celebre illud Reginae nomen, permittendo manus, et pedes in Cruce clavibus excavari, et caput, et latus spinis, et lancea perforari. Dixit tandem Propheta (Psal. 44.): *Circumdatura varietate:* primo, ut exponunt sanctus Hieronymus, et Euthymius (super Psal. 44.), et Cyrillus (in Isaiam c. 49.) propter varietatem colorum, hoc est virtutum, quibus*

Sponsa exornata est: alba enim est per puritatem fidei; caerulea per spem caelestis patriae; rubicunda per charitatem; pallida per poenitentiam; nitida, et splendens, per doctrinae fulgorem. Secundo propter varietatem sacramentorum, Baptismi, Confirmationis, Poenitentiae, Eucharistiae, et Extremae unctionis. Tertio, propter diversitatem statuum; sacerdotum, conjugatorum, virginum, viduarum, continentium, eremitarum, doctorum, praedicatorum. Quarto, propter varietatem religionum, mendicantium, monachalium, et militarum. Ultimo, propter diversitatem nationum: credunt enim Graeci, Latini, Seythae, Indi, Aethiopes, Persiani; immo et nonnulli Hebraei, et multae nationes, tam ex Oriente, quam ex Occidente.

Aut filia, et vide, et inclina aurem tuam, et obliviscere populum tuum, et domum patris tui. Et concipiet Rex decorem tuum; quoniam ipse est Dominus Deus tuus, et adorabunt eum.

Cum in sponsalibus requiratur mutuos utriusque coniugis consensus, primo sponsi, deinde sponsae; postquam acterens Pater ab Sponsam consensum accepit, convertit se ad Sponsam, postulans similiter ab ea liberumsumtum consensum. Et quia nemo videt ad Filium, nisi Pater traxerit eum, ideo monet et excitat Sponsam ut consentiat, et trahi se sinat; idque ut obtineat, quatuor consilia praebet. Primum est, ut audiat. Bifariam potest sumi hoc loco, *Audis*, tum pro procedere, iuxta illud (Psal. 80.): *Si audieris me, non erit in te Deus recens: unde divus Paulus (1. Cor. 10.) ait: Fides ex auditu:* tum etiam pro obedire, in quo sensu Hieremias (cap. 30.) ait: *Audi quae vocem Domini, quam ego loquor ad te, et bene tibi erit, id est, si obedieris voci Domini, beatus eris.* Unde etiam Egyptii teste Pierio ad significandum obedientiam, deprimebant aurem tauri, quia animal hoc licet ferocissimum sit, canis tamen aurem eius dentibus apprehendens, quousque vult, ducit illum. Secundum consilium est, ut videat, hoc est, ut alta mentis consideratione clare cernat utilitatem, miseriam, et turpitudinem, tyrannicumque Diaboli servitutum, a qua divinus Sponsus, illam sibi in Sponsam assumens, educere tentabat. Solet etiam in sacra Scriptura sumi, *videre*, pro irridere, seu despicere, iuxta illud (Psal. 53.): *Super inimicos meos despezit oculus meus.* Unde perinde fuit dicere, *vide*, ac si dixisset: *Exulta satis filia Sion, tubila filia Hierusalem,* quia in bello Calvariae Sponsus omnes hostes tuos superabit: et tamquam victos despicere poteris. Vel aliter dicamus: *Audi filia, et vide, audi pro fidei:* et quia fides charitate formata emundat animam, ut ait divus Petrus (Ac. 15.): *Fides purificans corda, postea sequetur visio, quia dictum est (Mat. c. 5.): Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* Vel tandem potest aliter dici, quod cum auditus, et visus sint praec-

capiti hominis sensus, ut tradit Aristot. (3. *Metaphys.*), ac proinde praesent omnibus aliis; ad hoc ut intellectus discernat verum a falso, certe per illa verba. *Audi*, et *vide*, monet Sponsa ad cognitionem rerum supernaturalium per fidem, et ad contemplationem rerum naturalium, per earum speculationem attendere, quia ait divus Paulus (ad Rom. 1.): *Invisibilia ipsius a creatura mundi, per ea quae facta sunt intellecta conspiciuntur.* Vel tandem aliter cum divo Augustino pulchre in haec verba hunc locum exponente dicamus: *Audi filia, et vide; prius audi, postea vide, praedicatum est nobis, quod nondum videmus, et audiendo credimus, et credendo videbimus, sicut dicit ipse Sponsus apud Prophetam, Populus tuus non cognovit, servavit mihi, in auditu quem obedivit mihi. Quid est in auditu auris? nisi quia non vidit; viderunt Iudaei, et crucifixerunt; non viderunt gentes, et crediderunt. Veniat Regina de gentibus in vestitu deaurato circumamicta varietate, veniat a gentibus, veniat circumamicta omnibus linguis unitate sapientiae; dicitur ei; Audi filia, et vide; si non audieris, non videbis.* Tertium consilium fuit, *Inclina aurem tuam*, hoc est, ut divus Augustinus interpretatur, ut non solum audiat, sed humiliter audiat; sic enim ait: *Inclina aurem tuam, parum est, audi, humiliter audi; sicut enim inclinatio capitis symbolum est humilitatis, ita et inclinatio auris, cum haec absque inclinatione capitis minime fieri possit.* Hoc consilio humiliandi se praevenerit Sponsa, ne ob dignitatem regalis sponsalitii intumescat, alioquin auditura ab Sponso. *Et signoras te a pulcherrima inter mulieres, egressere, et abi post vestigia gregum tuorum.* Vocat Sponsus pulcherrimam Sponsam, ut sciat, quod quantacumque pulchritudine praestet, et quibuscumque donis fuerit insignita, deficiente tamen humilitate, ab Sponso longe repudiandam fore. Lucifer pulcherrimus erat inter omnes Angelos, tamen cum primum humilitatem a se abiecit, a Deo etiam abiectus fuit, adeo ut licet ab Ezechiele vocatus fuerit, *Tu signaculum similitudinis meae*, id est, imago meae pulchritudinis, vel ut originale hebraeum habet, *Tu signaculum numeri perfecti*, id est beatissimae Trinitatis; Deus tamen cum a se repulerit. Et de Iechonia ait Dominus per Hieremiam (Ez. 22.): *Vivo ego, dicit Dominus, quia si fuerit Iechonias filius Ioachim Regis Iuda annulus in manu dextera mea, inde evellam eum, vel ut Paraphrastes Chaldaeus (in cap. 21. Hieron.) ait: Si fuerit Iechonias sicut sculptura annulli in dextera mea, inde evellam eum*, hoc est, si superbierit, et non se humiliaverit, eradam eum, et delebo de libro viventium, longeque a me illum expellam. Subiungit deinde Sponsus (Cant. 1.): *Abi post vestigia gregum tuorum*, significans hoc esse discrimen inter animam iustam et peccatricem, sponsam fidelem, et infidelem, quod illa gregem suorum desideriorum, et appetitum sapienter regit, gubernat, et non secus, ac pastor hoedos, post se illa trahit; haec vero regitur, gubernatur, et trahitur ab inordinatis

suis desideris, quae eam post se abire suadet. Ne ergo Sponsa haec palatium iacturam, suadet sub methaphora inclinationis auris, ut se humiliet, et demittat. Quartam tandem consilium fuit (Psal. 44.): *Obliviscere populum tuum, et domum patris tui.* Similem admonitionem fecit Deus Abrahae (Gen. 12.): *Egredero de domo tua, et de omni cognitione tua, et veni in terram, quam monstravero tibi.* Dispicit olim Deo valde, quod filii Israel educti ex dura Pharaonis servitute, dicerent (Num. 11.): *Recordamur piscium quos comedebamus in Aegypto gratis: in mentem nobis veniunt cucumeres, et pepones, porrigue, et caepe, et alia: anima nostra arida est, etc.* unde Christus Dominus animae ad se conversae ait (Luc. 10.): *Nemo mittens manum ad aratrum, et respiciens retro aptus est regno Dei: et (c. 17.) adducit exemplum uxoris Loth, quae contra praeceptum Domini retro respiciens, conversa fuit in salsi lapidis statuum, quom post duo millia annorum se vidisse testatur Iosephus (libro 2 antiquitatum capite 11.).* Antiqui finxerunt olim, ut Lucanus (libro 8) refert, pro defunctis flumen Lethaeum, cuius aquam ebibentes omnium rerum immemores fiebant. Cum ergo ait Sponsus Sponsae, et obviscatur populum suum, et domum patris sui, monet Lethaeam aquam bibere, quae oblivioni tradat deceptam gentilitatem, quod Idolis inservire ei suaserat, omniaque huius saeculi voluptatibus, et lenociniis finem imponere. Quod si hoc fecerit, in praemium ei promittitur, quod sequentia verba indicant: *Et concipies Rex decorem tuum.* Divus Augustinus (sup. Psal. 44.) vertit: *Concipies Rex speciem tuam, et continuo subiungit: quae speciem? cuius speciem? peccatricis, iniquae, impiae, qualis erat apud patrem Diabolum, et apud populum suum? Non, sed de qua dicitur: quae est ista, quae ascendit dealbata? antea ergo non alba, postea dealbata, quia si fuerint peccata vestra sicut poncium, tantquam niveam dealbabo. Concipies Rex speciem tuam. Quis Rex? Quoniam ipse est Dominus Deus tuus. Iam vide, si non debes dimittere patrem tuum, et populum tuum illum, et venire ad Regem iustum Deum tuum. Unde ad significandum, quod tantam esse dignitatem Sponsi, ut non homo purus, sed Deus etiam sit, addit, et adorabunt eum: id est, patriae cultum ei offerent omnes gentes, quod et verba sequentia magis exprimunt:*

Et filiae Tyri in muneribus vultum tuum deprecabuntur: omnes divites plebis.

Moris filii apud antiquos, Diis, et Regibus muneribus a subditis offerri. Virgilius (septimo Aeneidos) ait, Aeneam ad Regem Latium Oratorem suum misisse ut nomine suo pretiosa quaedam ei offerret dona: et Caedidus refert, Parthis non licuisse ante Reges suos necs electos sine muneribus compateri. Regina etiam Saba Salomonem regem invisere veniens magna et oboluisse muneribus (3. Regum 10.) legitur. Ac tandem

divinum praeceptum fuit (Exod. 23.): *Non apparebis in conspectu meo vacuus; et licet Deus muneribus nostris non egeat (Psal. 25.): Deus meus es tu, quia bonorum meorum non eges; grata nihilominus est ei nostrorum munerum oblatio, quia praeterquam et recognitionem supremi eius domini ostendit, et gratitudinis manifestum argumentum esse perhibetur, ad nobis benefaciendum Deus ipse flectitur.* Ad quod significandum Ovidius (lib. 5. Fast.) finxit, Iovem tribus fulminibus universam terram destruendam extento brachio minantem, oblato ei thuris munere manum retraxisse, et furorem deposuisse. Cum ergo divinus Sponsus simul sit et Deus, et Rex, utroque iure divino, et regio, munerum oblatio ei debita est. Ait autem a filiabus Tyri haec munera esse ei adhibenda, quia Tyrus, quae gentilitatem significat, cuius etiam tyris fuit Chananaea illa, de qua ait Matthaus, *Egressa est de finibus Tyri, egressa, inquam, pro afferenda filia ad Christum a daemone obsessa, futura erat dilecta Christi Domini sponsa.* Quid quaeso tam mirandum in terris unquam visum est, quam ex peccatoribus, ex meretricibus, ex lenocinibus idololatriaeque deditis hominibus, unum in Christo, et id quidem virginicum, concretum esse corpus? Quis crederet ex turpissimis sordibus exsuscitatam esse Ecclesiam puritatem, ac sanctimoniam? Currit iam Tyrus, currit Sidon, currit Babylon, currunt divites plebis, hoc est egregii tum sapientia, tum divitiarum copia aeque insignes; et se, et sua ad pedes Ecclesiae proicientes, faventur nullam usquam sapientiam, nullasque veras, neque in caelis, neque in terris inveniri posse divitias, praeterquam in Christo Ecclesiae Sponso, cuius faciem praesentiamque venerabundi et contemplantur, et tantquam divini nominis domicilium adorant. Clamat (Psal. 86.) David: *Ecce alienigenae, et Tyrus, et populus Aethiopum, hi fuerunt illic.* Vides hic quoque ex alienigenis, et peccatoribus, et divitibus, ut Aethiopes, Aegyptii, Syri, Sabaeique esse solent, erectam esse pulcherrimam, et honestissimam Christi Sponsam.

Omnis gloria eius filiae Regis ab intus, in finibus aureis, circumamicta varietatibus.

Triplitem sensum his verbis adhibere possumus. Primum est, ut significare velit regius Vates, sanctitatem Sponsae provenire ab intimis praecordiis Christi Domini, et ab interiori latibulo vulneris lateris eius, ex quo egressa fuit Ecclesia, sicut Eva ex latere Adami. Secundus sensus est, Prophetam significare, sanctitatem Sponsae Christi mirum in modum pendere ex eo, quod intra terminos, et fines suos clausa maneat, ne ad Haereticorum conventicula, aut Hebraeorum synagogas divertat, ut in figura olim praeciperat Deus, dicens (Exod. 16.): *Maneat unusquisque apud semetipsum, et nullus egredietur de loco suo.* Unde Sponsus desiderans hanc suae Sponsae clausuram, dixit (Cant.

8.): *Quid faciemus sorori nostrae, in die qua alloquenda est? vel, ut alii verunt, quid de nuptiis tradenda est? Si virtus est, accipiemus super eam propugnacula argentea; si ostium est, compingamus illud tubis cedrinis.* Tertius tandem sensus est, quod loquitur Propheta de sanctitate Sponsae, quam ait praecipue consistere in interiori pulchritudine: cum enim divinus Sponsus sit veritatis amantissimus, immo et ipsa veritas increata, mendacem sanctitatem valde execratur; exterior autem sanctitas absque interiori sanctitas non est, sed sanctitatis fallax simulatio, et fucus, quo hypocrisis intentum oculis decipiant. Quos proinde acute divus Augustinus (lib. 2. de sermone Dom. cap. 5.) comparavit histrionibus qui licet patuerim, personam regis, et licet sceleratissimi, sancti Hieronymi, aut sancti Francisci personam referunt. Divus Gregorius (lib. 7. Moral. cap. 25.) comparavit eosdem vestitibus, qui licet alas habeant, et volare posse videantur, summo tamen gravitate suae pondere depressi semper terrae haerent. Sanctus Gregorius Nazianzenus contulit illos cum feminis furcatis, adventitiam, et emendicalem pulchritudinem ostentantibus. Alii eos assimilant amygdalis asatis, quae licet pulchros flores emittant, medulla tamen fractus eorum amarissima est. Alii similes eos dicunt cygnis, qui licet exterior candidissimi sint, sub pennarum tamen candore nigrima caro delitescit. Alii tormentis bellicis eos assimilant, ferreis globis, et igneo pulvere vacuis. Oseas eleganter illos comparavit vili in fructificando infocundae, in emittendis vero magnis frondibus foemissimae: *Vitis frondata Israel; Paraphrastes Chaldaeus vertit: Vitis vastata Israel; Glossa ordinaria refert alios vertere: Vitis aquosa Israel: super quae verba ipsa ait: Id in malo accipitur, quia sicut aquosa vitis plus in foliorum, quam fructuum emissionem solit luxuriare, sic Israel crevit in multitudinem populorum, sed cum deberet agriculae ferre utas, fecit labruscas.* Atque hae fecit, quod Christus Dominus, ut divus Mattheus (21.), *Videns fci arborem unam secus viam, venit ad eam, et nihil invenit in ea, nisi folia tantum, et ideo illam maledixit.* Tandem Christus Dominus hypocrisis comparavit sepulchris dealbatis, quae licet exteriori pulchra videantur, intrinsecus tamen putredine, et verminibus sunt plena. Adde domum Prophetam (Psal. 42.): *In Ambrosius aureis circumamicta varietate,* quia Sponsa Christi Ecclesia catholica, non solum interiori sanctitatis oculis Deo praelucere debet, sed exteriori etiam per exercitium bonorum operum in conspectu hominum opus esse praefulgeat, ut bono eius exemplo infideles nationes ei aggregentur.

Adducentur Regi virgines post eam: proximae eius afferentur tibi in laetitia, et exultatione: adducentur in templum Regis.

Doctissimus Fulencius (sup. Psal. 44.) ait, verum hunc Davidis Hebraeis copiosiorum esse, quam nosra habeat editio vulgata, et merito id observat: nam Felix addit: adducentur virgines vestibus phrygiatis, vel, ut alii legunt, acu pietis. Pharaiphraustes Chaldaeus vertit, vestibus elegantissimae varietatis perducentur ad illum virgines. Quae omnia significant id, quod per Ezechielem (16.) praedixerat Deus: *Vestisti te discoloribus*, id est, variis virtutum coloribus te ornari. Hoc supposito, varias horum verborum expositiones subiciamus. Incognitus (sup. Psal. 44.) ait, quod cum beatissima Virgo fuerit prima, quae in Ecclesia catholica virginitatem Deo devoverit, facta virginitatis vexillifera, et virginum Regina, primo fuit ad Christum adducta; post illam vero ad eius exemplum permullae aliae virgines se Christo consecrarunt: et hoc sibi volunt verba Davidis: *Adducentur Regi virgines post eam*. Addit tamen Hesvelius (sup. Psal. 44.), per virgines has intelligi debere non imprudens, et factus, sed prudentes, quae oleum charitatis duxerunt secum in vasibus suis. Ad hanc expositionem consequenter acute Incognitus (ibid.) explicat verba sequentia, *Proximae eius afferentur tibi*, de viduis continentibus, quae vere viduae sunt, ut dixit Paulus, non falsae, et fictae; et reddit vulgarem rationem in haec verba: *Notandum, quod triplex gens est in Ecclesia, virginum, continentium, et coniugatorum, ut dicit Augustinus super illo verbo Matthaei: Et attulit fructum centesimum, aliud sexagesimum, aliud trigesimum: centesimus fructus virginibus, sexagesimus viduis, et continentibus, trigesimus autem sancto matrimonio deputatur. Ex quibus patet, quod status continentium approximat virginitati: et paucis interpositis concludit: Viduae castae sunt in gradu secundo, et de illis ait intelligi: Proximae eius afferentur tibi. Verum nostrae intentioni, et instituto aptior, et congruentior est expositio divi Augustini, per hanc Sponsam, quae affertur Regi, Ecclesiam catholicam intelligentis; per virgines vero particulares ecclesiae, quae illi aggregantur. Iucundissima cogitatio plane res est, Sponsam istam nuper quidem e medio Tyri laceram, tetramque egressam, ad tam sublimem dignitatis gradum ascendisse, ut regalibus induta vestibus, chorisque virginum comitata, divinum paena, seu hymnum Apollinis, castumque hymenaeum concinentium, universonum Regi Christo Domino, Deo Optimo Maximo, coniugio copuletur. Haec expositionem Didymi ista doctissimi s (s. Psal. 44. relat. in cat. Graec. super Psal.) his verbis egregie illustravit: *Cum abstrusa dictio sit, aliunde sententiam eliciemus in Cantico Canticorum, ubi animarum differentiam, quae ad Christum accedunt, sermo interpretans dicit: septuaginta sunt Reginae, et o-**

ctoginta concubinae; et adolescentularum non est numerus: una est columba mea, perfecta mea, una est matri suae, electa genitrici suae, ut de illa dictum sit, viderunt te filiae, et beatissimam praedicaverunt. Reginae, et concubinae laudaverunt eam. Ex quibus liquet, propter filias, quae adolescentulae, et Reginae, et concubinae dictae sunt, aliam esse. Ex his verbis ostenditur, ex his animabus, quae ad Christum accedunt, alias quidem nondum nuptiis aptas, alias vero, quae ad ipsum sibi iam coniunctum ingreditur. Quae igitur ex iis ingruvae mundam sex debus conditum supergressae sunt, Reginae septuaginta sunt; quae vero accepta circumcissione, quae octavo die peragitur, aetate iam procreta spiritum sanctitatis habentes, octoginta sunt concubinae: sed quae omnibus praestat spiritu electa, ut Columba sit, est Ecclesia gloriosa, non habens maculam, aut quidquam luteusmodi. Haec Ecclesiam cum divinis Prophetis in praecedentibus versiculis commendaret, dicit post illam ductum iri Sponso suo Regi adolescentula, quae olim quidem pulchritudinem non habuerunt; nunc vero cum perfectae sint, in thalamo introducuntur.

Subdit propterea Propheta: *Afferentur in laetitia et exultatione*. Hoc extimaverim dixisse, ut significaret, Ecclesiae particulares, quae aggregantur primitivae Ecclesiae, Christi Sponsae, non venire coactas, sed spontaneas et hilares: (2. Corin. 9.) *Hilarem enim datorem diligit Deus*. Notandum autem videtur nomine laetitiae, et exultationis; ut indicaret, alacritatem illam fuisse internam, et externam, quia laetitia illam, exultatio hanc denotat. Nec enim ingrata, et invis est, externa exultatio debite habitata. David enim olim coram Arca exultavit, et tripudiavit, ut (2. Reg. c. 6.) legitur. De Ioanne etiam Baptista Lucas (c. 1.) ait: *Exultavit in gaudio infans in utero meo*. Illud tandem, quod ait David (Psal. 44.) *Adducentur in templum Regis*, divinus Augustinus intelligit de Templo Ecclesiae catholicae, in haec verba: *Templum Regis ipsa Ecclesia: intrat in templum Ecclesia. Unde construitur Templum de hominibus, qui intrant in templum. Lapidis vivi qui sunt, nisi fideles Dei?* Atque secundum hanc divi Augustini intelligentiam hic facere potest id, quod refert divus Antonius (prima parte, tit. 4. cap. 1. par. 21.) ex auctoritate Aeliani (lib. 16.). Narrat in Heraclae civitate Lacedaemoniorum theatrum quoddam fuisse mirabile ab eo structura affabre factum, ut inter septem mundi miracula, seu portenta connumeraretur: erat valde spatiosum, ita ut innumerabilem multitudinem caperet, et tamen non nisi unus lapis erat, ingensque eius machina, super septem lapideas bases nitebatur: erat insuper ibidem aliud mirabilis prodigium, quod nullus verbum aliquid adeo secretum proferre poterat, quod non ab omnibus ita bene perciperetur, ac si singulis ad aurem diceretur. Mirabile hoc et artificiosum theatrum, templum Ecclesiae catholicae adamus-

sim mihi refert. Hoc enim primis adeo spatiosum est, ut si in infinitum cresceret fidelium numerus, infinitam illam multitudinem facile capere posset: est etiam unius lapidis propter unitatem fidei, et charitatis, quae adeo fidelium animos conglutinat, et in unum redigit, ut divus Lucas (Act. 4.) dixerit de fidelibus primitivae Ecclesiae: *Erat creditum cor unum, et anima una.*

Tota quoque machina huius celebris aedificii fundatur super septem firmissimas bases septem sacramentorum; tantaque est non solum bonorum verborum, sed et operum communicatio, et multa participatio, ut quae membra Christi sunt viva, ex singulis bonis actionibus singulis fructus percipiant, iuxta illud Davidis (Psal. 118.): *Particeps ego sum omnium timentium te*; et illud Apostolici Symboli: *Credo communionem Sanctorum.*

Sed ad rem nostram reverentes; Rufini duplex interpretatio mihi valde aridet. Prima, *Adducentur in templum Regis*, id est, in coelestem Hierusalem. Secunda adducentur in templum Regis, ut Dominus in eis tamquam in templo habitet, iuxta illud (Pauli 1. Corin. 3.) *Templum Dei sanctum est, quod estis vos.*

Pro patribus tuis nati sunt tibi filii: constitutes eos Principes super omnem terram.

Quatuor praecipue solent sponsam permovere ad praehendum consensum in sponsalium, quae omnia ingeniose Propheta sponsae ob oculos ponit. Primum est sponsi pulchritudo, et sapientia: *Speciosus forma prae filiis hominum: diffusa est gratia etc.* Secundum est, quod ab sponso ardentur diligetur: *Concupiscit Rex decorem tuum*. Tertium est, quod ad summam evehetur dignitatem, et honorem: *Adstitit Regina a dextris tuis*. Quartum tandem, quod foecunda erit, et copiosam filiorum sobolem videlicit: *Pro patribus tuis nati sunt tibi filii*. Ecce iam qualis coelesti connubio inter Christum, et Ecclesiam prodiit partus, impleto illo Isaiae: *Lauda sterilis quae non parit: decanta laudem, et hinni quae non pariebas, quoniam multi filii desertae magis, quam eius, quae habet virum*. Ecce pro antiquis Patriarchis Abraham, Isaac, et Iacob, et aliis similibus nati sunt tibi Apostolici viri, duodecim scilicet Christi discipuli. Sicut enim Iacob genuit duodecim filios Patriarchas, a quibus descendunt secundum carnem omnes filii Israel; ita Christus regeneravit duodecim Apostolos, sed per spiritum, a quibus descendunt omnes Christiani per spirituales regenerationem. Alii explicant: *Pro patribus tuis nati sunt tibi filii*, id est loco Platonis, Aristotelis, Socratis, Cyri, Darii, Alexandri, Caesaris, Pompeii, et ceterorum insipientium, tam Philosophorum, quam Regum, et Imperatorum, nati sunt tibi filii, scilicet Episcopi, Doctores, et praedicatores, qui te regant, doceant, et bonis moribus insituant.

Observandum vero est, quod licet nati- vitate de SS. Trinit. Christ. Dom. — Vol. IV. P. II.

tas spiritualis variis modis contingat fieri, cum tamen hic dicit Propheta, *Nati sunt tibi filii*, loquitur Propheta, ut recte observavit Incognitus (super Psal. 44.) de natalitate per lavacrum baptismi, de quo Christus Dominus (Ioan. 3.): *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, et Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei*; et per consequens, nec filius Dei fieri, cui regnum Dei iure haereditario debeatur.

Quaerit Aristoteles (libro Prob.) quare aqua pluvialis maiori virtute sit praedita ad generationem eorum, quae ex terra nascuntur, quam aqua putealis: et respondet, rationem esse, quod pluvialis aqua subtilior cum sit, facilius penetret terram: non dissimilior aqua baptismatis, quia est aqua illius pluviae coelestis, quae ex latere Christi profluit (Ioan. 19.). *Exiit sanguis et aqua*, virtutem habet penetrandi substantiam animae, et abstergendi eam a macula peccati originalis, et reliquorum, si quibus aliis fuerit infecta, et deturpata. Atque hoc etiam facit, quod unanimi consensu omnium Astrologorum tradit Incognitus (in comm. huius loci), qui aiunt, quod si foetus nascatur octavo mense, vivere non potest: si autem nascitur in septimo, vel in nono, diu superstes esse potest. Cuius rationem assignat, quod quilibet planeta per mensem integrum dominatur super foetum eo ordine quo sunt dispositi, ita quod in primo mense dominatur Saturnus, in secundo Iupiter, in tertio Mars, in quarto Sol, in quinto Venus, in sexto Mercurius, et sic iterum incipiendo, in octavo Saturnus, in nono Iupiter, etc. et idem de aliis proportionaliter. Dicunt ergo natum foetum in octavo mense non vivere, quia nascitur sub Saturno, qui duplicem habet qualitem mortiferam, nimiam siccitatem, et frigiditatem; si autem nascatur in septimo mense, vivit, quia nascitur sub dominio Iovis, qui est planeta dulcis, et benevolus, qui habet virtutem generativam, eo quod dominatur in aquis, ubi illa maxime viget in piscibus; et similiter si nascitur in nono mense, vivit, quia nascitur sub dominio Iovis, qui est planeta dulcis, et benevolus, ut nomen ipsum praefert: Iupiter enim interpretatur iuvans patrem. Ad rem ergo nostram hae accommodatas, Saturnus, qui est planeta malevolus, propter nimiam eius frigiditatem, et siccitatem, peccatum designat, quo anima prae nimio frigore alget, iuxta illud (Hier. 6.): *Sicut frigidam fecit cisterna aquam suam, sic frigidam fecit militiam suam*. Et prae nimia etiam siccitate contahescit.

Cum ergo omnes sub hoc peccati inclementi planeta concipiantur, ad quod respiciens Propheta (Psal. 50.) dicit: *Et in peccatis concepta est mater mea*; nisi divina clementia per Christi sanguinem illi inclementiae se opposuisset, omnes pariter perirent. Clementia autem haec fuit, ut iam permulti sub Iovis planeta Ecclesiam Christi praefigurante nascantur, quae cum in aquis sacri baptismatis, quibus abundat, dominatur, lavacro eius loti in filios Dei renascuntur: et

ad id significandum Propheta dixit: *Nati sunt tibi fuiti, nativitate scilicet per aquam regenerativam sancti baptismi.* Unde Incongnitus (*super Psal. 21.*) ait, *super aquam refectionis educavit me de statu culpae, ad statum gratiae; vel aliter, eduxit me de gentilitate ad fidem: et hoc est quod subdit, animam meam convertit, scilicet ab idololatria ad verum Dei cultum.* Refert Plinius (*lib. 8. c. 2.*), *elephantem in nova luna, seu in renovatione lunae convenire gregatim, in lumine se abluere, et novo sideri se inclinare.* Ita quidem accidit gentibus, qui in renovatione Ecclesiae catholicae, Christi Iesu novo sidere advento, in baptismi flumine balneantur, et illi se inclinantes eum adorant, et reverentur, aqua baptismatis non solum abluit, sed illuminat, et mirifice recreat, ut eleganter prosequitur Cyrillus Alexandrinus (*libro 6. in Ioan. cap. 15.*) his verbis: *Insuper populus Israel, duce Mose, mare rubrum sicco pede pertransit, submersis ibidem Aegyptiis, quod per baptismi susceptionem totam diaboli pravitatis cohortem a nobis dimoveri insinuat, ut testis est Paulus 1. Corinth. cap. 10. Quid praeterea populus Israeliticus Iosue ductu, Iordane traiecit, in terram promissionis perductus significat, nisi Christo auctore quicumque lavari baptismum rite susceperint, in terram viventium tandem pervertentur? Quid Naaman Syrus septies in Iordane ablatus, et a lepra mundatus nobis innuit, nisi baptismo Christi lotus, ab omni prorsus animae lepra, peccatorque purgari? Quid denique aqua ex-
piationis, secundum veteris legis ritum tollens immunditiam ex contactu mortuorum contractam denotat, nisi aquam baptismi omnem prorsus animi impuritatem abstergere? Postremum hanc baptismi gratiam praesignavit Probatica piscina, in quam post aquae ab Angelo motionem descendens, quacumque tenebatur aegritudine languidus, illico sanabatur. Non autem simpliciter sanabat aquarum piscinae natura, (semper enim hoc fecit) sed in Angeli descensione. Sic et in baptizatis non simpliciter aqua operatur, sed cum Spiritus sancti acceperit gratiam, tunc omnia solvit peccata; haec illic. Quibus consonant quae paucioribus verbis pertrinxit Cyrillus Hierosolymitanus, dicens: *Magnum est sane propositum hoc baptisma, civitatis liberatio, peccatorum remissio, mors peccati, animae regeneratio, vestimentum can-**

didum, signaculum sanctum, et indelebile, currus ad coelum, deliciae Paradisi, regni coelestis conciliatio, charismaque adoptionis filiorum.

Memores erunt nominis tui in omni generatione, et generatione: propterea populi constituebuntur tibi in aeternum, et in saeculum saeculi.

Graeci legunt, *Memor ero*, quam lectionem sequens Folengius, et Titelmannus (*in Psal. 42.*) aiunt, vocem hanc esse Sponsae, quae cum tot ac tantis beneficiis ab Sponso se cumulata cernat, in gratiarum actionem pollicetur in sempiternum futuram esse tantae largitatis, et beneficentiae memorem; sed nostrae Vulgatae lectionem sequentes, sensus est, Ecclesiae filios Christum divulgaturos per omnes mundi plagas, iuxta illud eiusdem Davidis (*Psal. 45.*): *Et quidem in omnem terram exivit sonus eorum, Iesu Christi nomen ubique praedicaturus, ita ut a nomine Christi Iesu fideles omnes Christiani dicerentur, ut egregie adnotavit Eusebius (in Cat. Graec. relatus). Illud tandem, quod Propheta addit: Propterea populi confitebuntur tibi in aeternum, et in saeculum saeculi, Hesychius relatus (in eadem Cate-na Graecorum super psalmum 45.) in hunc modum exponit: Praeterea, Quare istud est? quoniam de ipsis indeficiens mysterium peractum est. Confitebuntur autem in saeculum saeculi: Duplicem quandam confessionem ordinavit, unam quidem praesentem, alteram vero futuram; sed praesens fit ad expungenda debita eorum qui peccata sua confitentur; altera ad poenam, et examen fiet. Nos ergo hae praesentis confessione futuram illam praevincimus, ut supplicium cum benignitate laetemur.*

Folengius vero aliter explicat: ait enim per generationem illam: *Generatione, et generatione, in saeculum, et in saeculum saeculi*, significari, nunquam defuturam filiorum Ecclesiae sobolem, quae aeternis velut excubilis a posteris in posteris, quoad mundus persistit, divinum laudibus Iesu nomen extollat. Nicolaus de Lyra (*in Psal. 44.*): *Memores erunt: etc. quia per doctrinam, quam seminarunt, et quam in scripto dimiserunt, reduxerunt, et reducent ad memoriam facta Regis Christi generationibus sibi succedentibus usque ad finem mundi. Cui sit honor, et gloria in saecula saeculorum. Amen.*

DE ARCANIS

IN VULNERE LATERIS CHRISTI

LATENTIBUS

LIBER DUODECIMUS

HOMILIA PRIMA.

Expenduntur variae figurae vulnus lateris Christi Domini, post mortem ei inflictum adumbrantes. in illa verba: Unus militum lancea latus eius aperuit, et continuo exivit sanguis, et aqua.

Quamvis non defuerint haeretici, quos tam veteres quam recentes nostrae aetatis auctores acriter refellunt, qui sub quodam pietatis praetextu asserere ausi fuere, lateris vulnus Christo vivente in Cruce illatum fuisse, ut hac ratione commiserationem provocarent (quasi mendacio indigeret passio Christi ut compassionem pareret): veritas tamen catholica habet, post mortem Christi lancea latus eius apertum fuisse. Id quod divus Ioannes ita discretis verbis edocet, ut de morte per anticipationem locutum fuisse respectu apertionis lateris, nulla ratione dici queat, sic enim ait: *Ad Iesum autem cum venissent, ut viderint eum iam mortuum, non freperunt eius crura, sed unus militum lancea latus eius aperuit.* Ecce reddit rationem, et causam non frangendi crura, quod iam obisset. Id etiam ad expendendum praedictum errorem definitum fuit in Concilio Viennensi, et habetur (*cap. 10. de Sum. Trinit. et fide cath.*) his quae sequuntur verbis: *Nos igitur ad tam praeclarum testimonium, ad sanctorum Patrum, et Doctorum communem sententiam, Apostolicam considerationis (ad quam dumtaxat haec declarare pertinet) aciem convertentes, sacro adprobante Concilio, declaramus, praedictum Apostolum et Evangelistam Ioannem rectum in praemissis factae rei ordinem tenuisse, narrando, quod Christo iam mortuo unus militum lancea latus eius aperuit.*

Hoc iam errore confutato, faxis Deus ut

qui mortuus in profundendo sanguinem, et aquam ita liberalis extitit, gloriosus nunc in effundenda in nos divina gratia eadem largitate nobiscum utatur, ut hoc sacratissimo lateris vulnere effundere valeamus. Non immerito putaverim singulari mysterio carere non posse, solum Ioannem inter omnes Evangelistas apertionis lateris Christi per lanceam meminisse; eius rei arbitror esse rationem, quod cum ipse esset discipulus ille, qui supra pectus Domini in coena recubuerat, unde arcana illa hausit, *Quae non licet homini loqui, ut Paulus dicebat (2. Cor. 12.)*; ipse autem postea illa locutus est, dicens (*Ioan. c. 10.*): *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum; ad eundem speculati titulo spectabat, quasi illius pectoris relatorum de percussione eius disserere; et cum thesaurarius esset arcanorum, quae in sacro illo pectore, quasi in locupletissimo aulario delitescerant, ipsi incumbere apertionem velut clave lanceae ferro factam enarrare. Quod si etiam attendamus, iuxta reliquos Evangelistas solum Ioannem sub regiae aquilae figura, nomine dissidente, designari, facile inde eruemus, ad eundem spectasse lanceae vulnus cordi Christi inflictum commemorare. Sicut enim teste Plinio: *Filius ille ab aquila ardentius diligitur, qui ad latus cordis, cum mater ova foeret, adhaeret; ita sane Ioannes, quia in corde Christi recumbens spiritaliter ab eo nutritus fuit, specularem dilectionis praerogativam obtinuit, et filius cordis Christi prae ceteris vocitatus meruit. Unde sicut aquila quasi futuram hominum necem praesagens, euntem ad bellum militum exercitum insequi solet, aqua, *Ubi fuerit corpus, ibi congregabuntur et aquilae; ita Ioannes, tanquam regia aquila mortuum Christi corpus, quasi praepositorum integram militum cohortem, quae ad mortem Christum ducebat, insecutus est usque ad Crucem locum, ubi pedem fixit, individuus comes Christi factus. Et sicut aquila, teste Iob, contemplantur escam, ita Ioannes a Christi latere, a quo spirituales lactis cibum expe-***